

SÖZÜN MÖHTƏŞƏM ABİDƏSİ

Xatra Ramazanın "Vətənə oğul gərək" poeması üzrində düşüncələr

İkinci Qarabağ müharibəsinin başlamasından üzü bəri (əlbəttə, Tovuz döyüşləri də bu möhtəşəm eraya daşıldı) təkcə xalqımız səfərər olmadı, təkcə ordumuz döyüşmədi, sözümüz də döyüdü, ədəbiyyatımızda on cəbhəyə çıxdı. Söz adamlarının, ədəbiyyat cəbhəsinin silahı - qələm tarixlərin on şanlı sehifələrini yazıya aldı. Əlbəttə, birinci publisistika özünün əsgərlərin yanında olmaq istəyinə həqiqətən çevirdi. Nəşr əsərləri də ara-sıra göründü. Və əlbəttə, bu yönələ pocziyanın ilham qanadları özünün söz yaşını leysan kimi tökməyo başladı.

Dəyərli poetik lövhələr lirik çırıntılar üzərkən hissələrini, hayəcanlarını duyuların ağrı dolu məqamlarını Vətənin qürüru ilə qovusdurdur.

Balakən rayonunun Şərif kəndində yaşayış ədəbiyyatının tanınmış simalarından biri - şair Xatra Ramazanın "Vətənə oğul gərək" poeması da məhz bu günlərin əks-sədasi kimi yazılıb.

Xatra Ramazanın "Vətənə oğul gərək" poemasını Şərif kəndində doğulub-böyüküş Qarabağ uğrundakı savaşlarda qohrəmancasına şəhid olmuş cəsur döyüşü Nəcməddin Əli oğlu Sarkayevin aziz xatirəsinə həsr edib. Bəri başdan bir həqiqəti olduğu kimi demek istəiyəm. Əsər yüksək sənətkarlıqla və cəl be yüksək sənətkarlıqla cavab verəcək güclü emosiya ile yazılib. Ayn-ayrı sehnələr o qədər canlı, o qədər ruhlu yazılib ki, oxucu özünün xəberi olmadan həmin hadisələrin içərisinə daxil olur və yazı boyu mülliəfləsə birləşki qəhrəmanın taleyini yaşıyır.

"Vətənə oğul gərək" poeması hüzünlü bir əhvalla başlanır. Qohrəmanın doğulub-böyüdüyü Şərif kəndinin (və ətraf kəndlərin, bir sözə, rayonun xəberdər olan hər kəsinin) sakınlarının yiğisidəyi yoluştı bir məkan gözlerimizinönünde canlanır. Yol boyunca qohrəmanın müharibəye döşdürü evin heyətinəcon insanlar axın-axın gəlir və cərgələr. Şairin tobirincə desək, hər kəs yaranalanş atə üriyinə, qanı sizan ana üriyinə məlhəm olmaq istəyir. Şair bu məqamları somimiyətə və demək, özünün keçirdiyi hissələrlə yazıya götürür. Elə bil ki, poema masa üzərindəki kağıza yazılmır. Elə ayaq üstü qohrəmanın hüzün karvanının qarşılaşlığı məqamlarda səssiz sükutla yazılır. Hər misrada dord var, sonsuz

kədər var. Amma bu sonsuz kədərin, ağır dərdin özü də qırılır duyulara govusur. İndi hər keş gözlerinin qabağında böyüküş və yaxşı təndiqləri Nəcməddini yox, qohrəmanlılığı ilə ikinci Vətən müharibəsinin unuludulmayaq sohifələrini qanı ilə yazmış və artıq həle torpağa gömülülməmiş əfsanəyə dönen qohrəmanı qarsılayırlar. Şair çox həssas keçidlərlə zamannan-zamana adlayır. Düşmənin amansızlığını, qəddarlığını birinci Qarabağ saväşindəki qeyri-insani simasını təsvir edir: "Ağdərə - Qarabağın Ağır döyübəlgəsi, Hər an ölüm qoxulu Od - alovlu cəbhəsi. Bu yerlərdə bir zaman, Keçərək alovlardan, "Balakan Qartallaya" Oluşudu dildə dastan. Bu yerlərdə hər qarış Torpaq üçün can veren Neçə qohrəman ruhu "İntiqam" deyir, baxıb Şəhidlik zirvəsindən. O zaman gücsüz idik, Yiyəsiz, bəsiz idik. O zaman içimizdə It-ıtə itirdik. Zaman o zaman deyil, Əyyam o əyyam deyil. Qeyrətdən cılalanın Gütümü, birləyimiz. Dövrən bizimdir indi, Yeter itirmayız. İndi şanlı ordumuz Zəfər tarixi yazar; Mərd Vətən oğulları Candan keçməyə hazır". Beləliklə, şair yağı tapdığında altından qalın qorino inleyən Vətən torpaqlarının dəhşətləti yaralarını sözün gücüne gözlerimizin öününe getirir. Və özüne güvəncə sözünün içindən xalqın iradəsini bayraq kimi uclarla qaldırır. İgid Azərbaycan əsgərlərinin və demək qohrəman Nəcməddinin sarsıcı zorbələri altında darmadığın olub. Silah-sursatını töküb, yaralı əsgərlərini döyüş meydanında atub qaçan dushmanın miskinliyini, eyni zamanda fürsət döşsəre, quduzluğundan geri çəkilməyən yirtici simasını da oxucusuna yeri-yataqlı qatdırır.

Nəcməddin Sarkayev hərbi xidmət borcunu çıxdan vermişdi. Amma indi Vətən namusunun, xalq qeyrətinin sınağı çəkildiyi məqamda necə keçmiş xidmətinə siğimb arxada dayana bilerdi. Axi atası, anası onu daldaldara gizlənəcək oğul kimi böyükəməmişdi. Şair Nəcməddini Azərbaycan dövlətinə sədəqəti bir oğul kimi, Avar xalqının döyüşən obrazı kimi töqdim edir. Onu dağlar qarşılı dəndir. Major Abdülrahmanovun döyüşə ruhlandıran qələbə ezmili səsi Nəcməddin kimi qorxubilmez əsgərlərin hamisinin ruhunu səfərər edib. Onun casaroti,

qorxmazlığı özündən irəlidə gedir. Və bu vaxt mayor Abdurrahmanovun düşmən üzərində çağırılan "ura" səsi döyüşün taleyini həll etməkdədir.

Ölüm anansızdır. O baxırmı ki, kim haqlıdır, kim haqsızdır. Düşmənin yağış kimi yağan ölümü gülələri qayalara sancılır, torpağın bağrını deşir.

Xatra Ramazanın ilhamlı qələmi döyüş sehnələrinin canlılığını göstərmək baxımdan sözlərinə sirasına bir əsgər nizamı verir. Sanki şair sözü ilə Vətən torpağını, Vətən daşını yaralayan gülələrin karşısına sözünə siper edir.

Qohrəman Şeyx Şamilin adına bükülmüş sözü yada salır: "Sonunu düşünen qohrəman o bilməz" amma mayor Abdülrəhmanov, gizir Sarkayev kimi döyüşçülər sonunu çox yaxşı başa düşürdü və düşünürdü. Onlar bilirdilər ki, onların sonu Vətəndir. Onlarıın ömürlerinə davamı yaraları sağalacaq. Vətənən birgə yaşıyacaq. Boli, Sarkayev de, onun komandiri də bu sonluqin qohrəndər. Əgar belə demək mümkünənse, qələbə də qohrəmanların ömürlerinin sonundan sonrakı davamdır. Elə şair Xatra Ramazanın bu əsəri də möhtəşəm tarixin əks-sədasıdır.

Xatra Ramazan əsərinin hiss və heyəcan dolu zirvəsindən qohrəman əsgərin axırıcı döyüş məqamını təsvir edir. Sanki qohrəman artıq zirvədədir. Bütün varlığı ilə Azərbaycana qucaq açır və ona zaman-zaman gözənlənilən xoş xəbəri çatdırmaq istəyir. Ancaq bu məqamda dağları illədən, yerləri, göyləri titrədən hadisə vərir: "Fəqət bu xoş məqamda Düşmən basılan anda, Bizim qərib dağlara Düşəndən "Ura"! - səsi, Tabor kamandırıñı Tütudan düşmən güləssi. Mayor Abdurrahmanov - O casır Vətən oğlu Sərilib son nəfəsədə Öpdü azad torpağı. Nəcməddin haray çəkdi "Cənab komandır deyə, Onu götürmək üçün Tez cumdu irəliyə. Silah dostları bu an Qışqırılar hər yandan: Nəcməddin, qorxuludur, Nəcməddin, getmə, dayan! Vətəniñə sədəqət Andını içən asqr, Tufan qopa, od yağı, Yolundan döñər məgar? Kimlərsə döñə balka, Nəcməddin döñə bilməz. O,qartal aslindəndir. Göylərdən eno bilməz. İgid yolu aşəldən Qandan, qadadan keçir..." Mətn

şair döyüşünlərini misradan-misraya elə keçir ki, sənki canlı bir organizmın ayrı-ayrı hissələridir. Ancaq bu hissə-

lər bir-birinə üzvi şəkildə bağlıdır. Aranı kəsib fikir deməyə casarət etmirsən. Oxucuya cəl golur ki, bu aradakı müdaxilənin ağrısını şair də çökir, qohrəman da. Birçə o qalır, həyətələ sözün sırasını gözlərindən keçirən, ruhuna axıdasan: "Qara ölümləbasi Yalın mərdləri seçir. Ah! Mənim qohrəmanım! Bilsən na bas verəcək Bircə İshəzədən sonra, Durub vidası deyərdin. Son bu ulu dağlara Heyhat! Birdən yad tifən Qaralıtlı yer üstünü. Kəsdi mərmi qalpasi Bir iğidin ömrünü. Ürzində min bahar, Qōnçə - qonçə arzular- Mətin Vətən əsgəri Yelidiş şəhədə. Mərhəba o ürəyi Bəzəyan məhəbbətə!..". Göründüyü kimi, biz qohrəmanın hansı şoraitdə, necə hələk olduğunu görürük. Ancaq sarsılmırıq. Çünkü yuxarıda qeyd etdiyim kimi şair kodəri qururla, hünərlə qovusdura bilir. Biz qohrəmanın hələk olmasına daxilən yanğı ilə qovuşsaq da, amma bu sonsuz kodərin və yanığının içində ruhumuz bizi əyilməzliyə çağırır. Nikbin bir döyüngü varlığımıza hakim kəsilir. Nəcməddinin böyüdən ailən vətən ruhunu qohrəmanın adı ilə birgə üç rəngli bayraqımıza bürüyür və onu qəlbimizin can atlığı an uca zirvəyə qaldırırıq.

Vətən uğrunda sözəgələnəz qohrəmanlıqlar göstərmış igidlərimizə abidələr qoyulacaq. Zaman-zaman düşmən tapdığından azad olunmuş vətən sinəsində biten, boyatın töze fidan nəsillər bu abidələrin tolqın etdiyi müqəddəs hissələrlə böyüyəcəklər. Elə Şərif kəndində də yeni Nəcməddinlər dünyaya goləcək. Bu adın onlara verilməsinin tarixi köklərini axtaracaqlar. O zaman bu günümün tarixi yaddaşyadlaşdır vərəqlənəcək. Şübhəsiz homin tarixin on möhtəşəm sehnələrini təkə tarix kitablaarında yox, həm də ədəbi-bödülə yaradıcılıq salnamələrində arayacaqlar.

Ölümzələrinə obədiyyət ruhu təkə öz adlarıyla bağlı deyil, ölməzələr könlüldərə abidə qoyan söz-sonət adamları da onların ölməzliyinə öz əsərləri ilə şahidlilik edəcəklər.

Şair Xatra Ramazanın "Möhtəşəm söz abidəsi" əsəri də ölməzələrə abidə sırasında özünün obədi yerini alacaq.

Əsəri oxuyub qurtardım. Bir anlığa mənə elə gəldi ki, səralanmış sütünlər qırımızı rəngdə görürür. Bu rong İgid Azərbaycan əsgərinin Vətən uğrunda axıdılıq qanın özü kimi görünürdü.

Elə şair də ürəyinin qanı ilə yaradıb...

Əli Rza XƏLƏFLİ
15.02.2021